

Říjen, čas příprav na zimu

1. Vkládání fumigačního knotu s háčkem je šetrnější k voskovému dílu

Podzimní dny se krátí víc a víc, posunutí letního času na střeoevropský nám ukrojil další hodinu, kterou jsme mohli věnovat zahradě, úpravám na včelnici, úklidu, dezinfekcím či práci při vyvařování vosku. Teplé a trochu slunné dny je dobré věnovat zpracování voští i ošetření odebraných nástavků a vytavených rámečků, abychom neskladovali materiál, který by přitahoval jak hmyzí škůdce, tak hlodavce nebo se stal živnou půdou pro plísň. I když naše vybavení ještě voní novotou a voskového díla na vyvaření není mnoho, připomeneme si, kromě nutné práce na včelnici činnosti, které není dobré nechávat na jaro. Nepříznivé počasí se může protáhnout do doby, kdy již nebude čas se těmto pracím věnovat, jako tomu bylo právě letos.

Očistu raději dřív než vůbec

Na částech úlů a ostatním včelařském vybavení provedeme mechanickou očistu od zbytků vosku, propolisu, uhynulých včel i ostatních organických zbytků. Opalováním docílíme spíš jen natavení propolisu a vosku do dřeva, ale účinnost tohoto ošetření by byla až na hranici jeho zčernání.

Plastové součásti, polystyren a sololit tak stejně nemůžeme očistit. Poté, podle druhu materiálu, použijeme vhodný dezinfekční prostředek a ošetříme vše, co přichází do styku se včelami. Pro namáčení je vhodný 5% roztok hydroxidu sodného smíchaný se Savem (1 litr do 10 l roztoku). Rovněž k oplachu, ale především k postřiku je nejjednodušší použít prostředek Beesafe, který je vyvinut přímo pro použití ve včelařství a s využitím stejné dotace prostřednictvím ZO ČSV jako na léčiva a je i finančně zajímavý. Vše ošetřené pak necháme oschnout na slunci a větru. Rozhodně používejte při práci osobní ochranné pomůcky a se zbytky roztoků postupujte v souladu s příbalovou informací, pokyny správce kanalizace, případně využijte k dezinfekci nejbližšího prostředí. Rámky, které prošly varem či tavením v páře dočistíme. Drátkování, pokud se nepoškodilo, je třeba zbavit ulpělého vosku, který by nám znesnadňoval nové zatavení mezistěn. Drátek, pokud je volný, je účelné došponovat zvlínkovačem (obr. 3). Při očištění nezapomeňte na své ochranné oděvy, které je rovněž vhodné vyprat a případně vyžehlít. Opatrně ovšem

s průhlednou sítkou, která je ze syntetických materiálů a snese jen 40 °C. V případě vyprání klobouku doporučuji co nejrychlejší vysušení, neb výrobci nepoužívají pro zpevnění lemu nerezavějící drát, a pak vám prosakující rez zabarví a později i rozežere tkaninu. Přesto, že se nám mohou zdát tyto očištné procedury zbytečné a zejména pro likvidaci spor moru a hniloby včelího plodu neúčinné, chrání naše včelstva před šířením nálezů i v rámci naší včelnice, které mohly uniknout naší pozornosti. Zejména zvápenatění včelího plodu a oba druhy nosy je snadné šířit záměnou nástavků, pokálených rámečků, krmítek či česnových vloček. Pokud v úle včelstvo neprosperovalo nebo v něm uhynulo, je dezinfekce úlů naprosto nezbytná.

Na zimu čeplice dolů

Na včelnici nás čeká, kdo tak již neučinil při poslední kontrole včelami odebraných zásob, odstranění krmítek, která rovněž vyčistíme, omyjeme, vydezinfikujeme, vysušíme a uskladníme. Současně odstraníme uteplovku, izolační vrstvu ze strůpku, která včelám v předjaří pomáhala v udržení tepla a v létě je chránila před přehřátím. Nyní ale potřebujeme, aby včelstvo pocítilo ochlazení úlového prostoru a matka zastavila plodování. Současným povytažením podložky zasíťovaného dna tomu lze rovněž napomoci. Čím méně bude ve včelstvu zavíčkovaného plodu, tím účinnější budou všechna léčebná ošetření, která nás čekají v podzimním období. Podložky, jak již bylo zmíněno v minulém čísle, musí být vloženy na dna úlů. Pokud nám v tom brání vystavěná trubčina v podmetu, kterou jsme neodstranili v podletí, je potřebné ji vyřezat, nejlépe dlouhým nožem, starou kosou apod., již bez rozebírání úlů. Včelám se nahlížení zadním otvorem určitě líbit nebude, ale s trochou kouře, rukavicemi a dobrým oděvem tuto činnost rychle dokončíme.

Příprava na ošetření

Pokud jsme používali kapsová krmítka, nemusíme do uvolněného prostoru nyní vracet záložní zásobní plást, ale ponecháme tento prostor pro vložení léčebných knotů, které se budou zavěšovat při ošetření fumigací. S tímto povinným ošetřením nám pomůže zdravotní důvěrník, který nám zajistí vhodné léčivo, doporučí dávkování, optimální termín a dle zavedených zvyklostí bude dozorovat nebo i provede aplikaci. S první fumigací (aplikace léčiva na knot, který po zapálení zajistí rozšíření účinné látky v úlu dýmem) rozhodně nespěchejte. Veterinární metodika nám nařizuje

2. Otvor v polystyrenovém úlu strakapoud vytesá během chvíle

3. Zvlínkovačem lze napnout drátek i zvětšit plochu pro pevnější zatavení mezistěny

začít až po 10. říjnu, ale v závislosti na počasí je lépe počkat na výraznější pokles teplot, který omezí plodování matky. Vzhledem k tomu, že všechna ošetření musí být dokončena do konce roku a všechny tři zásahy musí být alespoň ve 14denním intervalu, dokážeme si spočítat, kdy nejspíše musíme zahájit první léčení. Pokud ale budeme fumigovat v době, kdy je ve včelstvu hodně zavíčkovaného plodu, valný vý-

s různou účinnou látkou střídají, nemožou vždy aktuálně reagovat na venkovní teploty a provadět tak léčbu efektivním způsobem.

Hřebík nebo háček?

Než se dáme do ošetření, vše si připravíme, aby nám šla práce od ruky, neb nebudeme zdržovat případného léčitele, který na nás bude dohlížet. Na zavěšení knotů si připravíme raději háčky než tradiční hřebíky

Čím méně bude ve včelstvu zavíčkovaného plodu, tím účinnější budou všechna léčebná ošetření, která nás čekají v podzimním období

znam tato aplikace mít nebude. Nejde přeci jen o splnění povinnosti, ale především o efektivitu každého zákroku. Účinnost je ale závislá i na aktivitě včel, které ještě nesmí být stažené do chomáče, jak tomu občas bývá v době druhé fumigace. Pak by bylo lépe provést aplikaci za pomoci aerosolového vyvíječe. Organizace, které však pouze 3x po sobě fumigují, byt přípravky

a uvolníme si prostor v úle, pokud tak již nemáme hotovo po krmení (obr. 1). Bezprostředně před vlastním ošetřením úl uzavřeme, očka i česna, pokud nemají uzávěry, ucpeme tkaninou či molitanem a přesvědčíme se, že jsou zakryta i zasíťovaná dna. Knot s léčivem zavěšíme na háček, zapálíme a umístíme na místo krycího plástu, mezi stěnu a nejbližší rámeček. Zabodnutí

do plástu, pokud jich máme nedostatek, nedoporučuji, hořící knot vosk rozežře, ožehnutou a zdeformovanou část včely neopravují a takové znehodnocení souše je zbytečné. Po ošetření, v doporučeném čase, obvykle po půl hodině, úl zase otevřeme, zkontrolujeme vyhoření knotu, který odstraníme. Už za pár minut můžeme pozorovat na podložce spad roztočů, ale jejich počet v tento moment není nijak zásadní. Víc by nás mělo znepokojit, pokud by se na podložce neobjevili. To, že by ve včelstvu žádné samičky nebyly, není pravděpodobné, ale je možné, že dávka byla nedostačující či přípravek byl neúčinný, případně došlo k uhasnutí knotu nebo jeho špatnému vyhoření. V žádném případě ale nepřekračujte předepsané dávkování. Životaschopná včelstva celou proceduru zvládnou bez významných ztrát. Mějme na paměti, že v úlech je ještě mnoho letních včel, které beztak uhynou a pokud jejich mrtvolky najdeme v podmetu, nemusí nás to znepokojovat. Opatřovaná včela zpravidla umírá v přírodě, ale s podzimními, bezletovými

4.

Parní tavidlo je vhodné pro průběžné vytavování voští i dezinfekci rámečků

5.

Pro ztekucování medu je vhodné i víceúčelové domácí vybavení, jako je zavařovací hrnc s termostatem

6.

Tavná spirála je vhodná pro menší vědra, ale čas rozehtívání je dlouhý

dny zůstávají v úlech a ještě s odběrem měli, je budeme nalézat na podložkách. Ze zasífovaného dna je více problematické tyto včely odstraňovat, ale k tomuto účelu se více hodí štětka na čištění lahví, dlouhé brko či jemnější štětec zárohák, než kovové hrablo, jehož zvuk při doteku s kovovým sítem včely rozrušuje. Když už včely rušíme kontrolou, rychle vymeteme i mrtvolky, čímž ušetříme špinavou práci včelám a odstraníme lákavou návnadu nezvaných návštěvníků.

Kontrola a úprava stanoviště

Ještě před příchodem zimy provedeme různá opatření, která zabrání vyrušování včelek při zimování. V zimním chomáči, do kterého se včelky stáhnou, musí udržovat teplotu okolo 22 °C, což zajišťují včely především díky svým tukovým zásobám. S každým rušením se včely dostávají do

stresu, který si vezme z jejich záložních zásob spoustu energie. Někdy vystartuje i něco strážkyň, které se případně ze své mise již nevrátí. Při neustálých náletech šplhavých ptáků, kteří svými zobany odtesávají třísky z dřevěných úlů nebo si vyrábějí vlastní očka na polystyrenových (obr. 2), tak včelstvo hyne vyčerpáním a v úlu nalezneme jen matičku s hrstkou zkrhlých včeliček a spoustou zásob. Tam, kde se strakapoudi či žluvy vyskytují pravidelně, je možné instalovat makety dravců zavěšené na prutech, strašáky a plašiče ze starých cédecěk. Do blízkosti úlů také nebudeme dávat krmítka na přikrmování ptáků. Stejnou zkázu ale může způsobit i větev stromu či keře, která po zatížení námrazou či sněhem poklesne ke střeše úlu a za větru do něj vytrvale buší. Nachystáme si i česnové kovové zábrany, které zamezí průniku myši nebo rejska do úlu. Ale pokud včely ještě vyletují a nejsou stažené do zimního chomáče, je na jejich vložení čas. Pro vracějící se zkrhlé včely bývají překážkou a mohou nechtěně působit i jako pylochyty. Naopak už nyní můžeme, do vyššího podmetu jako první pomoc, nainstalovat myši pastičku s kouskem mrkve nebo kůrky.

Parní tavidlo

Po úpravě úlového prostoru a po odstranění trubčiny z podmetu, nám opět zbylo něco voští, voskového díla, určeného k vytavení. Sluneční tavidlo již neposkytuje tolik energie, abychom se na něj mohli spolehnout. Osvědčeným pomocníkem pro menší chovy je parní tavidlo. Snadná a bezpečná manipulace, rychlá instalace, nízké pořizovací i provozní náklady a malé časové nároky z něj dělají zařízení, které poslouží k průběžnému tavení souší po celý rok. Získáváme vosk ve velice čistém stavu a kvalitě, bez ztrát způsobených zavíječi a plísněmi. Vytavený vosk necháváme stékat do nádoby s vodou, a jak nastřádá-

me přiměřené množství, ještě ho ve vodě rozpustíme, dočistíme, slijeme a necháme ztuhnout do bloku, který se dobře skladuje (obr. 7).

Z tuhého tekutý

Chladné počasí a četné plískanice zvyšují poptávku po medu, ale ten květový, v létě vytočený, je již ztuhlý v plastových vědrech, pokud jste ho rovnou nestáčeli do sklenic. Český spotřebitel požaduje obvykle med tekutý, a i když se budeme snažit zákazníkům vysvětlovat výhody tuhého či pastového medu, bez ztekucovacího zařízení se neobejdeme. Než si pořídíme nebo vyrobíme vhodný termobox, můžeme využít

Český spotřebitel požaduje obvykle med tekutý, a i když se budeme snažit zákazníkům vysvětlovat výhody tuhého či pastového medu, bez ztekucovacího zařízení se neobejdeme

víceúčelového zařízení v podobě elektrického zavařovacího hrnce, vybaveného termostatem a časovým spínačem (obr. 5). Termostat nastavený na 50 °C umožní za 4 hodiny ztekutit 10litrový kbelík ve vodní lázni. Med ve sklenicích postačí rozehtívat při teplotě 45 °C jeden 120minutový cyklus. Běžně používaná topná spirála ztekucuje kbelík minimálně 16 hodin, ale záleží i na teplotě prostředí a tuhosti medu. V každém případě zahřívání přes vodní médium je mnohem šetrnější než přímý ohřev a splňuje i parametry pro biodynamické označení. Určitě si každý najde vlastní způsob, jak levně, rychle, šetrně a efektivně připravit med na prodej a konzumaci a dobré zkušenosti, jakož i ty ostatní, by si zasloužily jejich šíření.

Dana Belušová, ZO Kladno,
belusova@seznam.cz; www.vcelarikladno.cz

7.

Postupným zpracováním voští si vytvoříme zásobu pro výrobu mezistěn z vlastního vosku